

Lärare – yrke med låg status

Skolsystemet i Moçambique har förbättrats både vad gäller tillgång och kvalitet. Men det finns strukturella problem som inte bara riskerar att hämma den positiva utvecklingen utan också bidra till ett samhälle med stora klassklyftor.

Sedan 1995, alltså strax efter kriget, har antalet elever som går ut femte klass ökat med mer än tio procentenheter, och sedan 1997 har tillgången till skolplatser i primärskolan ökat med drygt en fjärdedel.

Trots detta varnar både Världsbanken och Sida i separata rapporter för att det nuvarande utbildningssystemet främjar ett ojämlikt samhälle. Sedan 1997 har antalet elever i privata skolor på alla nivåer mer än fördubblats. Föräldrar med resurser placerar naturligtvis sina barn i finare skolor, men värre är att den offentliga lärarkåren dräneras på de bäst utbildade lärarna eftersom lönerna såklart är högre i den privata skolan.

En annan viktig faktor är föräldrarna utbildningsnivå, ju högre utbildning de har desto bättre går det för ungarna i skolan. Inget nytt, så är det i hela världen.

Språk komplicerar

Fast i Moçambique kompliceras bilden av att undervisning sker på, ett visserligen officiellt språk, men för de allra flesta elever ett andra språk. De flesta familjer talar ett lokalspråk eller en mix med portugisiska i hemmet. I skolan är det dock formell och byråkratisk portugisiska som gäller. Därför måste de flesta barn lära sig ett nytt språk från första dagen i skolan.

Naturligtvis märks detta i vad barnen presterar. Att Moçambique infört lokala språk i kursplanen förändrar inte så mycket eftersom alla skolböcker fortfarande är på portugisiska. Lärare är dessutom ofta utplacerade på annan plats än hemorten och kan inte det lokala språket, samtidigt som portugisiskan är ett andra språk även för dem.

Detta medför att barn med utbildade föräldrar som talar portugisiska i hemmet, har en stor fördel. Ofta finns dessa familjer i Maputo och andra städer och bidrar därför till att ojämlikheterna mellan stad och landsbygd blir än större.

Lärrarbrist

Generellt saknas det utbildade lärare i Moçambique och undersökningar visar att läraryrket är något som väljs i sista hand och i brist på bättre alternativ. Även de som valt yrket tenderar att lämna så fort något annat

I Moçambique ökar antalet elever i privata skolor medan många fattiga familjer inte har råd att skicka alla sina barn till skolan.

FOTO: JOHAN SÄVSTRÖM

dyker upp. Främst är det lönen som avgör men även dålig arbetsmiljö och låg yrkesstatus skrämmer bort tänkbara kandidater. Lönefrågor är alltid heta potatisar och i Moçambique tjänar en utbildad grundskolelärare runt 500 kr i månaden, vilket är ungefär vad ett hembiträde i tjänst hos en utlänning får. Mätt i levnadsomkostnader är den lönen låg men bland annat IMF har kommit fram till att den är alldeles för hög.

Med lärare som antingen flyr yrket eller som är måttligt motiverade att undervisa, är effektiviteten låg i landet. Fortfarande är det bara 39 elever av 100 inskrivna som slutför årskurs 5. För både primär- och sekundärskolan hoppar åtta procent av skolan och hela 28 procent klarar inte slutproven utan måste gå om minst ett år.

Enligt både Världsbanken och Moçambiques nationella plan för fattigdomsbekämpning är den låga utbildningsnivån en av de största orsakerna till landets fattigdom. Undersökningar visar att en allmän höjning av utbildningsnivå gynnar fattiga i ett samhälle mer än välställda och därför är utbildning ett viktigt medel för att bekämpa fattigdom.

Krängligt nog lever många moçambikier i ett moment 22 eftersom fattigdomen i sig också är en orsak till att familjer inte skickar barnen till skolan. Trots att utbildningsministeriet slopade alla skolavgifter 2004 är det ännu bara drygt 60 procent av familjerna som har alla barn i skolan.

Inofficiella avgifter för extralektioner och skolutrustning är andra kostnader som gör det svårt för familjer i Moçambique att bekosta skolgång för barnen. Således är dilemmat att låg utbildning hämmar möjligheten att avancera socialt samtidigt som resurser krävs för att utbilda sig.

Oavsett hur man ser på problemet behöver Moçambique fler lärare. Fler och bättre lärare, som faktiskt är utbildade till att just undervisa i skolor. År 2001 var 40 procent av lärarkåren helt utan utbildning, en siffra som förmodligen är högre idag eftersom Moçambique gjort en massiv rekrytering för att försöka möta behoven.

Ska Moçambique lyckas uppfylla millenniemålet är läraryrket ett problem som måste lösas.

JOHAN SÄVSTRÖM

Manuto

Detta verk är licensierat under Creative Commons Erkännande-ickekommersiell-Dela Lika 2.5 Sverige licens. För att se en kopia av denna licens, besök <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/2.5/se/> Verket har publicerats i www.globalarxiv.se.